

УДК 342.7:316.334.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.5.50>

ГІДНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Фрідманський Р.М.,
*кандидат юридичних наук, професор,
юридичний факультет
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Хила І.Ю.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
юридичний факультет
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Савчин А.М.,
*докторант кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства,
юридичний факультет
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Фрідманський Р.М., Хила І.Ю., Савчин А.М. Гідність особистості як критерій ефективності соціальної держави в умовах сучасних викликів.

Стаття присвячена дослідженню окремих аспектів людської гідності як фундаментальної цінності та критерію ефективності соціальної держави в умовах сучасних глобалізаційних викликів. Актуальність дослідження зумовлена стрімкими соціальними, економічними та культурними трансформаціями, що суттєво впливають на традиційні форми людського буття та вимагають переосмислення концепту людської гідності. Автор аналізує динаміку сучасних перетворень, що зумовлюють зміни не лише у виробничій сфері, але й у соціально-побутових, суспільно-політичних та морально-етичних площинах, провокуючи складні соціокультурні, політико-економічні та екологічні виклики для цивілізації.

У роботі досліджується багатоаспектна природа людської гідності, яка функціонує одночасно як комплексний правовий інститут, основоположний принцип конституційного ладу та суб'єктивне право особистості. Проаналізовано конституційне закріплення людської гідності в Україні та на міжнародному рівні, визначено її місце в системі конституційних цінностей як найвищої соціальної цінності. Особлива увага приділяється трансформації поняття «вища цінність» з моральної категорії в правову норму через конституційне закріплення, що створює правовий фундамент для побудови гуманістичного суспільства.

Автор обґрунтовує, що принцип поваги до людської гідності є базисним у сфері реалізації прав і свобод та їх обмежень, визначаючи особистість не як об'єкт державної діяльності, а як рівноправний суб'єкт правовідносин. Проведено диференціацію поняття «людська гідність» та «гідність людини», де перше розглядається як універсальна етична категорія, а друге – стосовно конкретної особистості чи групи людей. Розглянуто об'єктивістський та суб'єктивістський підходи до розуміння людської гідності, що дозволяє всебічно охопити цей феномен.

Значну увагу приділено проблемі розриву між юридичним закріпленням людської гідності та її практичним втіленням, особливо в умовах соціальних криз, військових конфліктів та економічних потрясінь. Автор наголошує, що ефективна реалізація принципу людської гідності потребує не лише формального визнання, але й створення дієвих механізмів захисту, розвитку правової культури суспільства та формування відповідальної позиції держави. Обґрунтовано необхідність адаптації соціальної держави до викликів глобалізації, забезпечення гідних умов життя та рівних можливостей для всіх груп і верств суспільства.

Ключові слова: права людини, принципи прав людини, людська гідність, соціальна держава, конституційні права та свободи громадян, глобалізація, конституціоналізм, соціальна держава, правова держава.

Fridmanskyy R.M., Khyla I.Yu., Savchyn A.M. Dignity of the individual as a criterion of the effectiveness of the social state in the face of modern challenges.

The article is devoted to the study of individual aspects of human dignity as a fundamental value and a criterion of the effectiveness of the social state in the face of modern globalization challenges. The relevance of the study is due to rapid social, economic and cultural transformations that significantly affect traditional forms of human existence and require a rethinking of the concept of human dignity. The author analyzes the dynamics of modern transformations that cause changes not only in the production sphere, but also in the socio-domestic, socio-political and moral-ethical spheres, provoking complex socio-cultural, political-economic and environmental challenges for civilization.

The work explores the multifaceted nature of human dignity, which functions simultaneously as a complex legal institution, a fundamental principle of the constitutional order and a subjective right of the individual. The constitutional enshrining of human dignity in Ukraine and at the international level is analyzed, its place in the system of constitutional values as the highest social value is determined. Special attention is paid to the transformation of the concept of «highest value» from a moral category into a legal norm through constitutional enshrining, which creates a legal foundation for building a humanistic society.

The author substantiates that the principle of respect for human dignity is basic in the sphere of the implementation of rights and freedoms and their restrictions, defining the individual not as an object of state activity, but as an equal subject of legal relations. The concepts of «human dignity» and «human dignity» are differentiated, where the first is considered as a universal ethical category, and the second – in relation to a specific individual or group of people. The objectivist and subjectivist approaches to understanding human dignity are considered, which allows for a comprehensive coverage of this phenomenon.

Considerable attention is paid to the problem of the gap between the legal consolidation of human dignity and its practical implementation, especially in conditions of social crises, military conflicts and economic shocks. The author emphasizes that the effective implementation of the principle of human dignity requires not only formal recognition, but also the creation of effective mechanisms for protection, the development of the legal culture of society and the formation of a responsible position of the state. The need to adapt the social state to the challenges of globalization, ensuring decent living conditions and equal opportunities for all groups and strata of society is substantiated.

Key words: human rights, principles of human rights, human dignity, social state, constitutional rights and freedoms of citizens, globalization, constitutionalism, social state, rule of law.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі, що характеризується стрімкими соціальними, економічними та культурними трансформаціями, питання людської гідності набуває особливої актуальності та значущості. Динаміка цих перетворень суттєво впливає на традиційні форми людського буття, зумовлюючи переосмислення усталених цінностей, ідеалів та поведінкових моделей. Прискорення життєвого ритму, трансформація соціокультурних зв'язків, поширення споживацької культури та виникнення складних соціокультурних, політико-економічних та екологічних викликів актуалізують необхідність глибокого наукового осмислення концепту людської гідності як фундаментальної основи прав і свобод людини.

Попри конституційне закріплення людської гідності як найвищої цінності в Україні та її визнання на міжнародному рівні, залишаються недостатньо дослідженими питання практичної реалізації цього принципу в умовах сучасних соціальних викликів. Особливої гостроти ця проблематика набуває в контексті соціальних криз, військових конфліктів та економічних потрясінь, коли права людини піддаються найсуворішим випробуванням. Недостатня розробленість дієвих механізмів захисту людської гідності, неоднозначність її юридичного тлумачення та розрив між задекларованими принципами і реальною практикою їх дотримання зумовлюють необхідність комплексного наукового аналізу цього феномена як у теоретичному, так і в прикладному аспектах.

Метою дослідження є аналіз окремих аспектів концепту людської гідності як фундаментальної правової та моральної категорії в умовах сучасних глобалізаційних процесів, визначення її

місця в системі конституційних цінностей України та обґрунтування необхідності створення ефективних механізмів забезпечення і захисту людської гідності в контексті викликів сучасності.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика людської гідності як фундаментальної цінності та першооснови соціальних прав досліджувалася О.Я. Орловським та М.І. Боднаруком, які розглядали її як основу формування соціальної держави та визначали критерії ефективності соціальної політики [1]. Особливої уваги заслуговують дослідження Ю.Ф. Волкової, яка здійснила аналіз людської гідності як найвищої цінності в умовах глобалізаційного світу, виявивши вплив сучасних трансформацій на переосмислення цього концепту [2].

Гуманістичні засади правової системи та їх діалектику в контексті сучасних викликів досліджували М.В. Белова (М.В. Громовчук) та Д.М. Белов [3], які також досліджували філософсько-правовий аспект гуманізму в умовах формування нової парадигми права [4]. Проблеми забезпечення прав людини в Україні в історичній ретроспективі проаналізував М.В. Оніщук [5]. В.В. Кожан здійснив загальнотеоретичне дослідження особистих прав та свобод людини, виокремивши різні підходи до розуміння гідності як комплексного інституту, принципу та суб'єктивного права [6]. Е. Шишкіна дослідила виклики розуміння людської гідності в контексті сучасних українських реалій [7], а П.А. Кравченко розглянув гідність людини як ціннісний принцип її соціального буття [8]. Правовий вимір людської гідності проаналізував Б.Л. Дучак, обґрунтовуючи неможливість розгляду цього феномена окремо від права [9]. Г.С. Панасенко дослідила сучасну взаємодію людини та суспільства в умовах глобального розвитку [10].

Виклад матеріалу дослідження. Поняття «людська гідність» становить фундаментальний та невід'ємний компонент формування соціальної держави, що ґрунтується на визнанні прав людини, забезпеченні їх охорони та захисту: по суті, це концентрований вираз усіх інших правових цінностей, їхній орієнтир та вектор розвитку. Принцип забезпечення поваги до людської гідності закріплений практично у всіх міжнародних стандартах прав людини, виступає визначальним критерієм ефективності соціальної політики та її основним орієнтиром. Сучасна світова правова доктрина трактує права та свободи людини як найвищу правову цінність, а їх гарантування визначає першочерговим обов'язком держави – це стало результатом визнання людської гідності як основоположної засади прав і свобод людини. Держава зобов'язана нормативно закріпити права і свободи людини у формі правових норм у конституціях чи законах, законодавчо визначити механізм забезпечення та реалізації цих прав і свобод, а також гарантувати їх захист відповідно до встановленої законом процедури [1, с. 129].

Динаміка та глобальний характер сучасних перетворень чинять значний вплив на традиційний спосіб життя людини та її життєвий світ, зумовлюючи трансформації не лише у виробничій сфері, але й у соціально-побутових, суспільно-політичних та морально-етичних площинах. Як бачимо, у ХХІ столітті відбулося помітне прискорення та ускладнення життєвого ритму, трансформувалися соціокультурні зв'язки між людьми, змістилися культурні пріоритети, набули поширення різноманітні форми споживацької культури, які сьогодні провокують складні соціокультурні, політико-економічні та екологічні виклики для цивілізації, спостерігається руйнування усталених форм існування, переосмислення цінностей та ідеалів, звичних переконань, активний пошук нових життєвих орієнтирів і поведінкових моделей. Аналіз причин та джерел зміни ціннісних орієнтацій спонукає до переосмислення концепту «гідність». Проблематика людської гідності стає центром багатьох наукових досліджень та дискусій, у яких через призму людської гідності здійснюється осягнення сенсу людського буття, його цінності, а також визначається місце в ньому свободи, справедливості та відповідальності [2, с. 402].

У контексті цих трансформацій особливого значення набуває здатність людини зберігати власну ідентичність та моральну цілісність у мінливому світі. Сучасна людина опиняється перед необхідністю постійної адаптації до нових умов, водночас намагаючись не втратити фундаментальні основи власного існування. Гідність у цьому контексті постає не лише як абстрактна філософська категорія, але й як практичний орієнтир, що допомагає особистості зберігати внутрішню рівновагу серед хаосу швидких змін. Саме усвідомлення власної гідності дозволяє людині критично оцінювати нав'язані споживацькі цінності, протистояти маніпуляціям та зберігати автентичність у світі, де межі між справжнім та штучним дедалі більше розмиваються.

Концепція «людська гідність» застосовується демократичними державами як одна з фундаментальних характеристик конституційного ладу. Держави узгодили та закріпили на законодавчому рівні численні нові принципи та норми, які визначають права людини та людську гідність як не-

від'ємну властивість особистості, необхідну для її вільного розвитку в суспільстві та державі, як межу допустимої поведінки, що гарантується правовими та іншими соціальними механізмами, а також як інструмент протидії загрозам існуванню людства. У законодавстві України, зокрема у ст. 3 Конституції України, честь і гідність людини визнано одними з найвищих соціальних цінностей. Положення ст. 21 Конституції встановлюють, що «всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах». У всіх документах гідність трактується як іманентна кожній людині якість, що становить фундамент прав і свобод людини - це засвідчує, що питання людської гідності набули міжнародного та міжнаціонального виміру. Світова спільнота почала формувати певні міжнародні стандарти і вимоги до держав, пов'язані із забезпеченням мінімальних гарантій гідного існування та розвитку людини в будь-якому суспільстві; забезпечення прав і свобод людини як найвищої гуманістичної цінності є індикатором досягнутого суспільством і державою рівня цивілізованості [2, с. 403].

Водночас, вважаємо за потрібне підкреслити, юридичне закріплення людської гідності у конституційних та міжнародних документах само по собі не гарантує її реального дотримання у повсякденному житті. Ефективна реалізація принципу людської гідності потребує не лише формального визнання, але й створення дієвих механізмів захисту, розвитку правової культури суспільства та формування відповідальної позиції держави. Особливо гостро це питання постає в умовах соціальних криз, військових конфліктів чи економічних потрясінь, коли права людини найчастіше піддаються випробуванням (*що, особливо актуально для України з 2014 року – курсив наш*). Саме тому, як бачимо, міжнародна спільнота продовжує працювати над вдосконаленням механізмів моніторингу дотримання людської гідності, створенням ефективних інституцій захисту прав людини та формуванням глобальної культури поваги до людської особистості, яка б перетворила задекларовані принципи на живу практику міждержавних і міжособистісних відносин.

Визнання людини, її прав і свобод найвищою цінністю та шанування гідності становить фундаментальний принцип чинної Конституції України і загальну світоглядну основу конституційного устрою (*цей принцип можна також охарактеризувати як принцип гуманізму – курсив наш*). Проголошення людини, її прав і свобод найвищою цінністю є суттєвим нововведенням у правовій системі. Раніше пріоритет завжди надавався державним інтересам (за радянських часів вони отожднювалися з суспільними інтересами, яким мали підпорядковуватися особисті потреби).

вираз «вища цінність» – це не юридична, а моральна категорія. Але коли вона потрапляє в конституційний текст, то перетворюється в правову категорію, тобто обов'язкове правило для всіх членів суспільства». Це «єдина вища цінність. Всі інші суспільні цінності розташовуються по відношенню до неї на більш низькому рівні і не можуть їй суперечити. Це означає, що всі інші цінності, якими обумовлюється обмеження прав і свобод, носять у стосунку до прав і свобод людини підлеглий характер і повинні розглядатися як виняток із правил. Гуманізм – система поглядів, що виражають визнання цінності людини як особистості, її прав на свободу, щастя і рівність, повагу до принципів справедливості й милосердя як норми відносин між людьми, боротьба за створення умов для вільного розвитку творчих сил і здібностей людини [123, с. 101].

Формулювання «вища цінність» є не юридичною, а морально-етичною категорією. Однак її включення до конституційного тексту трансформує цю категорію в правову норму, тобто обов'язкове правило для всіх членів суспільства. Це «єдина» найвища цінність, усі інші суспільні цінності розташовуються щодо неї на нижчому рівні і не можуть їй суперечити. А це, в свою чергу, означає, що всі інші цінності, якими обґрунтовується обмеження прав і свобод, мають стосовно прав і свобод людини підпорядкований характер і повинні розглядатися як виняток із загального правила. Отже, гуманізм – це система поглядів, що виражають визнання цінності людини як особистості, її прав на свободу, щастя та рівність, повагу до принципів справедливості й милосердя як норми взаємин між людьми, а також прагнення до створення умов для вільного розвитку творчих сил і здібностей людини [4, с. 315]. Таким чином, конституційне закріплення людини як найвищої цінності не просто декларує моральний ідеал, а створює правовий фундамент для побудови суспільства, в якому всі державні інститути та соціальні механізми мають працювати на забезпечення гідного існування кожної особистості.

Концепція гідності особистості є юридично невизначеною категорією. З конституційного тексту можна зробити висновок лише про те, що вимозі поваги (*заборони приниження - курсив наш*) гідності особистості суперечать катування, насильство, інше жорстоке або таке, що принижує людську гідність, поведження чи покарання, а також проведення над людиною без її добровільної згоди медичних, наукових чи інших експериментів.

В юридичній літературі термін «гідність особистості» визначається різним чином: «гідність – невід’ємна властивість людини як найвищої цінності, яка йому належить, незалежно від того, як він сам і оточуючі люди сприймають і оцінюють його особистість». Вона «суб’єктивна (почуття власної гідності) і в той же час об’єктивна (загальне визнання і повагу людської особистості)». «Гідність – це усвідомлення самою людиною і оточуючими факту володіння нею певними моральними та інтелектуальними якостями, вона визначається не тільки самооцінкою суб’єкта, але й сукупністю об’єктивних якостей людини, характеризують її репутацію в суспільстві (розсудливість, моральні дані, рівень знань, володіння соціально корисними навичками, гідний спосіб життя)» [5, с. 30]. Ці міркування мають певну теоретичну цінність, однак вони не пояснюють гідність особистості як юридичну категорію.

Грунтовний аналіз різноманітних підходів та концепцій науковців щодо поняття гідності дав змогу, зокрема, В. Кожану виокремити найпоширеніші тлумачення досліджуваного феномена: комплексний інститут (суспільні відносини, що виникають у зв’язку з охороною гідності особи, які тією чи іншою мірою є предметом регулювання кримінального, цивільного, сімейного, адміністративного та інших галузей права за провідної ролі конституційних норм); принцип (основа правового статусу особи, що виступає сполучною ланкою всієї системи конституційних прав і свобод людини та громадянина); суб’єктивне право (особистість є повноцінним суб’єктом, який може захищати свої права всіма доступними способами як від посягань третіх осіб, так і від держави, зокрема шляхом оскарження рішень і дій останньої) [11, с. 140].

Така багатоаспектність поняття гідності, на наш погляд, свідчить про його складну правову природу та міждисциплінарний характер. Кожне з виділених тлумачень розкриває окремі грані цього феномена: як інститут гідність забезпечує системну правову охорону особистості в різних сферах суспільного життя; як принцип вона визначає основоположні засади побудови всієї системи прав людини та їх ієрархію; як суб’єктивне право гідність надає особі конкретні юридичні можливості для захисту своїх інтересів. Така триєдина природа гідності вимагає комплексного підходу до її розуміння та захисту, оскільки ігнорування будь-якого з цих аспектів призводить до неповноцінного забезпечення цієї фундаментальної цінності в правовій системі.

Очевидно, що гідність особистості як правова категорія не перебуває в одному ряду з такими правами, як право на свободу та особисту недоторканність чи іншими особистими правами. Гідність особистості є юридичною категорією із соціально-історично змінним змістом. Тобто, можна стверджувати, що гідність особистості, її визнання, дотримання і захист державою становлять необхідну умову існування і реалізації прав і свобод людини і громадянина. Саме тому, у конституційному розумінні повага до гідності особистості означає визнання людини, її прав і свобод соціальною цінністю та забезпечення їх реалізації, держава зобов’язана охороняти гідність у всіх сферах життя, що утворює пріоритет особистості та її прав. А з цього, в свою чергу, випливає, що особистість у її взаємовідносинах з державою виступає не як об’єкт державної діяльності, а як рівноправний суб’єкт, який може захищати свої права всіма не забороненими законом способами і вступати у правові спори з державою в особі будь-яких її органів, ніхто не може бути обмежений у судовому захисті своєї гідності, а також усіх пов’язаних з нею прав.

Таким чином, можна говорити про принцип поваги до гідності особистості як базисного принципу у сфері реалізації прав і свобод та їх обмежень. Тому і Конституційний Суд покликається на гідність особистості при розгляді справ і виводить з принципу поваги до гідності особистості правило про визнання деяких прав і свобод абсолютними, тобто такими, що не підлягають ніяким обмеженням. Заслуга Конституційного Суду полягає саме в тому, що він «безпосередньо ввів у правовий обіг твердження про те що гідність особистості може бути визнана в якості окремого критерія неконституційності тих законів, що стосуються прав громадян». Можна констатувати, що принцип поваги до гідності особистості передбачає безперешкодне користування деякими правами і свободами, перелік яких буде надалі, безумовно, розширено Конституційним Судом. Також можна відзначити, що у всіх випадках, коли виникає сумнів у доцільності встановлення обмежень прав і свобод, перевагу необхідно віддавати правам і свободам, оскільки особистість є не об’єктом державної діяльності, а повноправним суб’єктом, що зобов’язує державу забезпечувати повагу до гідності особистості.

Отже, людська гідність є виявом людської природи; вона є невід’ємною від людини. Гідність не може бути жодним чином продана, обмінена чи придбана, оскільки є абсолютною цінністю людської істоти через саму її людську сутність, тобто гідність є родовою категорією, ознакою

належності до людського роду. Звідси випливає, що вона не може бути жодним чином ущемлена, порушена чи знецінена, оскільки в такому разі ставиться під сумнів сама «людськість» людини. Водночас, незважаючи на таку цілісність, до цього явища можливі два підходи: об'єктивістський, згідно з яким гідність є властивістю людського роду і постає як абсолютна величина, та суб'єктивістський, відповідно до якого цей феномен виступає як самоцінність людини, її самоповага, тобто йдеться про гідність конкретної людської особистості. Таким чином, з одного боку, це явище не може існувати поза людиною, а з іншого – її наявність є об'єктивною (апріорною) реальністю – не існує жодної сфери людського буття, де б не виникало питання поваги до її гідності. Навіть після припинення фізичного існування гідність не може зникнути безслідно. Відповідь криється у пам'яті про померлу людину, що зберігається у її рідних та близьких. Тому в цьому випадку може виникати питання про захист і збереження доброго імені конкретної особи, тобто йдеться про повагу до гідності певної людини після завершення її земного життя [7].

Слід зазначити, що нерідко поняття «людська гідність» ототожнюють із поняттям «гідність людини». Варто погодитися з позицією, що ці поняття необхідно диференціювати, оскільки в наукових дослідженнях поняття «гідність людини» розглядають стосовно конкретної особистості чи групи людей, тоді як «людська гідність» як етична категорія означає уявлення про особистість загалом як ознаку й властивість, що відрізняє людину від інших біологічних істот, виокремлює в структурі цих якостей соціальне як неповторне [8]. Людська гідність через систему соціальних взаємозв'язків є основоположною у взаєминах між людьми і знаходить своє безпосереднє втілення в гідності кожної людини. Тому поділяємо думку про те, що феномен людської гідності неможливо розглядати окремо від права, оскільки він безпосередньо впливає на поведінку кожної конкретної людини та суспільства в цілому [9, с. 49].

Проте не існує такого суспільства, де всі його члени поділяли б ідентичні цінності, мали б однакові цілі та спільно прямували до єдиної мети. Нерівні умови життя, можливості, нерівномірний розподіл матеріальних і духовних ресурсів для кожної людини в суспільстві зумовлюють трансформацію цінностей. Усі прагнуть максимального блага, однак далеко не кожен готовий докласти зусиль заради його досягнення. Людське існування не може бути постійно гармонійним, оскільки часто виникають суперечності між людьми, а коли такі суперечності загострюються, виникають конфлікти, внаслідок яких відбуваються зміни в системі відносин і цінностей. Щоб відповідати вимогам часу, людині доводиться постійно адаптуватися, формуючи при цьому нові форми взаємодії та моделі своєї поведінки. Ті, хто не здатен пристосуватися до нових глобальних змін сучасності, зазнають дезорганізації, що призводить до втрати людиною відчуття своєї цінності та гідності вільної людини серед вільних людей або до нездатності певною мірою протистояти тим життєвим колізіям, які перешкоджають розвитку, самореалізації, самоствердженню людини [10, с. 70].

Таким чином, слід виходити з того, що глобалізація завжди руйнує традиційні системи соціальної підтримки матеріально залежного населення (інвалідів, літніх людей, безробітних, біженців, сиріт, дітей, позбавлених піклування тощо), практично нічого не пропонує натомість. За таких умов соціальна держава має адаптуватися до викликів глобалізації, пристосувати до них свої програми, забезпечивши кожному громадянину гідні умови життя, рівні можливості для всіх груп і верств суспільства, не обмежуючись лише підтримкою знедолених [2, с. 407].

Висновки. Отже, на наш погляд людська гідність становить фундаментальну та невід'ємну цінність, що є основою формування соціальної держави та всієї системи прав і свобод людини. Концепт людської гідності має складну багатоаспектну природу, функціонуючи одночасно як комплексний правовий інститут, основоположний принцип конституційного ладу та суб'єктивне право особистості. При цьому, конституційне закріплення людини як найвищої цінності не просто декларує моральний ідеал, а створює правовий фундамент для побудови суспільства, в якому всі державні інститути та соціальні механізми мають працювати на забезпечення гідного існування кожної особистості. Принцип поваги до людської гідності є базисним у сфері реалізації прав і свобод та їх обмежень, визначаючи особистість не як об'єкт державної діяльності, а як рівноправний суб'єкт правовідносин.

Водночас аналіз сучасного стану реалізації принципу людської гідності свідчить про існування значного розриву між юридичним закріпленням цієї цінності та її практичним втіленням у повсякденному житті. Особливо гостро ця проблема проявляється в умовах глобалізаційних процесів, які руйнують традиційні системи соціальної підтримки, посилюють нерівність та провокують склад-

ні соціокультурні, політико-економічні й екологічні виклики для цивілізації. Ефективна реалізація принципу людської гідності потребує не лише формального визнання, але й створення дієвих механізмів захисту, розвитку правової культури суспільства та формування відповідальної позиції держави, особливо в умовах соціальних криз, військових конфліктів чи економічних потрясінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Орловський О.Я., Боднарук М.І. Людська гідність як фундаментальна цінність та першооснова соціальних прав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2021. Вип. 67. С. 129–133. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.26>.
2. Волкова Ю. Ф. Гідність людини як найвища цінність в умовах глобалізаційного світу. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2023. Вип. 79, ч. 2. С. 402–407. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.63>.
3. Белова М.В., Белов Д.М., Гуманістичні засади правової системи: діалектика теорії та практики в умовах сучасних викликів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 5. 2024. С. 933–939. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/10/145.pdf>.
4. Громовчук М. В., Белов Д. М. Гуманізм як філософсько-правова категорія в умовах формування нової парадигми в праві. *Аналітично-порівняльне правознавство: електрон. наук. вид.* 2022. С. 301–310. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fec0f2b1-9402-4ff3-8914-8c9c57ecc846/content>.
5. Оніщук М. Проблеми забезпечення прав людини в Україні: від загальної Декларації прав людини – до сьогодення. *Право України*. 2009. №4. С. 29–35.
6. Кожан В.В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2016. 229 с.
7. Шишкіна Е. Розуміння людської гідності: виклики сучасних українських реалій. Гідність людини. Що ми розуміємо під «гідністю», «людиною», та «людською гідністю»? : зб. наук. пр. 2016. URL: <https://apladm.od.court.gov.ua/sud9105/pres-centr/news/381454>.
8. Кравченко П.А. Гідність людини як ціннісний принцип її соціального буття. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1984/1/KRAVCH.pdf>.
9. Дучак Б.Л. Людська гідність у праві. *Наукові записки НаУУКМА*. 2017. Том 200. «Юридичні науки». С. 47–50.
10. Панасенко Г.С. Сучасна взаємодія людини та суспільства в умовах глобального розвитку: національні інтереси. *Вісник ХНУ імені Каразіна*. 2019. Вип. 9. С. 67–74.